

УДК 634.017 *Доц. М.А. Шемякін, канд. с.-г. наук; ст. викл. В.А. Вітенко, канд. біол. наук; проф. В.П. Шлапак, д-р с.-г. наук; доц. І.В. Козаченко, канд. с.-г. наук; ст. викл. О.П. Тисячний, канд. с.-г. наук; аспір. О.В. Тишкевич; студ. Л.П. Шевчук – Уманський Національний університет садівництва*

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ДЕРЕВНИХ НАСАДЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЗОНИ УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Проведено інвентаризацію деревних насаджень на території адміністративної зони Уманського національного університету садівництва. Встановлено таксономічний склад деревних насаджень. Подано пропозиції щодо їх збереження.

Ключові слова: інвентаризація деревних насаджень, таксономічний склад, вікові рослини, шляхи збереження.

Вступ. Рослини є першоджерелом існування, процвітання і розвитку життя на нашій планеті, передусім завдяки їх здатності здійснювати процес фотосинтезу. У процесі фотосинтезу зелені рослини з вуглекислого газу і води створюють органічні речовини, слугують джерелами цінних продуктів харчування, сировиною для промисловості та будівництва. Рослини (особливо деревні) виробляють необхідний для дихання людини кисень, поглинаючи вуглекислий газ. Також беруть участь в утворенні гумусу, який є найістотношою частиною ґрунту, забезпечуючи високу врожайність. Вони істотно впливають на клімат, водойми, тваринний світ й інші елементи біосфери, з якими тісно пов'язані. Велике значення рослин у житті людини. Насамперед рослини є середовищем для їхнього життя. Дикоросла флора є безцінним генетичним фондом у селекційній роботі та під час створення нових форм і сортів сільськогосподарських культур [1].

За даними Н.М. Чернової і А.М. Білової [2], велика кількість рослин, котрі забезпечують сьогодні близько 90 % харчів у світі, з'являються шляхом окультурення дикорослих рослин. Останнім часом активна господарська діяльність людини зі створення "благ цивілізації" призвела до різкого зменшення кількості рослин і погіршення екологічних умов життя самої людини, наближення нашої планети до глобальної катастрофи. Сьогодні на першому місці повинно бути питання збереження рослинності. Втрата навіть одного виду може нести важкі наслідки тому, що рослинний і тваринний світ тісно пов'язані та виконують притаманну лише кожному з них функцію (знищення бамбукових насаджень призведе до зникнення символу і гордості Китаю – панд).

Мета роботи. Проведення інвентаризації деревних насаджень на території адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва.

Методи і методики. Під час проведення інвентаризації користувались загальноприйнятими методами.

Об'єктами дослідження були деревні рослини, які зростають на території адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва.

Результати дослідження. Історія створення деревних насаджень Головного училища садівництва (тепер Уманського Національного університету садівництва) бере свій початок з 1859 р., коли царським указом від 2 вересня його було переведено з Одеси до Умані. Вже 30 вересня 1859 р., згідно

з цим наказом, парк "Софіївка" передали училищу як навчальну базу для студентів [3, 4]. З початком розбудови навчальних корпусів навколо них почали проводити перші насадження декоративних деревних рослин. Деякі рослини завезли співробітники училища внаслідок переїзду з Одеси. Серед цих рослин до нас потрапила софора японська (*Styphnolobium japonica* L.), яка на сьогодні зростає перед корпусом колишньої бібліотеки. Перед ним і корпусом № 3 збереглися кілька лип *Tilia europea* L. (липа європейська), *Tilia cordata* Mill. (липа серцелиста), *Pinus pallasiana* D. Don (сосна кримська), *Picea abies* (L.) Karst., (ялина європейська), *Ulmus scabra* Mill. (в'яз шорсткий). При вході до вишу (справа від головних воріт зростає 120-130-річний дуб звичайний (*Quercus robur* L.)). Посадки сосни кримської на території адміністративної зони університету здійснені в 1890-1891 рр. До сьогодні збереглися 100-річні дерева *Picea pungens* Engelm. (ялини колючої), *Aesculus hippocastanum* L. (гіркокаштана звичайного). Гіркокаштанова алея, якою починається вул. Глібка, належить до повоєнних насаджень. У 1969 р. на головній алеї були посаджені два зовнішні ряди *Corylus colurna* L. (ліщини ведмежої), а в 1971 р. посадили внутрішній ряд. Тими ж роками датуються насадження *Larix decidua* Mill. (модрини європейської). *Sorbus intermedia* (Echr.) Pers. (горобина шведська) залишилась від насаджень 50-х років XX ст. *Thuja occidentalis* L. (туя західна), *Buxus sempervirens* L. (самшит вічнозелений) і решта інших дерев були висаджені в 1990-1992 рр. Поруч на трикутнику в кінці 1970-х років висаджені три екземпляри *Picea pungens* Engelm., та *Buxus sempervirens* L., а *Fagus sylvatica* 'Pendula' (бук лісовий 'Плакучий') висаджений в 2000 р. На початку 80-х років біля профілакторію було посаджено їстівний каштан (*Castanea sativa* Mill.) та ряд *Juglans regia* L. (горіха грецького). Біля корпусу № 1 у 1994 р. О.М. Ткаченко, тодішній заступник Голови Верховної Ради України, з нагоди 150-річчя Уманського сільськогосподарського інституту, висадив *Fagus sylvatica* 'Atropunicea' (бук лісовий "Червонолистий") і *Fagus sylvatica* 'Asplenifolia' (бук лісовий "Розсіченолистий"), а біля корпусу № 3 *Fagus orientalis* Lipsky (бук східний). На сьогодні з ряду залишилось чотири грецьких горіхи. Вздовж алеї по вул. Глібка, де розташовані гуртожитки № 1 та № 4 у 1990 р. було висаджено перший ряд *Corylus colurna* L., а в 2007 р. – другий ряд [5]. Перед бібліотекою, яку перенесли в 2010 р. в новий корпус, під час реконструкції у 1980 р. були підсажені *Juniperus virginiana* L. (ялівець віргінський), *Philadelphus coronarius* L. (чубушник звичайний). Від попередніх насаджень тут збереглася *Padus racemosa* (Zam.) Gilib. (черемха звичайна). Перед корпусом № 1 тоді було посаджено *Thuja occidentalis* 'Columna' (туя західна "Колоновидна"). У 1983 р. біля корпусу № 3 В.І. Білоус висадив *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) (псевдотсуга Мензисова). *Picea canadensis* 'Conica' (ялина канадська 'Конічна') та *Picea pungens* Engelm. висаджені біля корпусу № 1 у 1994 р. [6].

В кінці 2010 р. нами була проведена інвентаризація деревних рослин адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва. Дані результату інвентаризації наведені в табл.

Як видно з табл., на території адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва на сьогодні зростає 549 деревних рослин з 18 родин, 23 родів. Загальна кількість таксонів – 25 (враховуючи 2 форми та 1 сорт).

Табл. Зведена таблиця результатів інвентаризації деревних рослин території адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва станом на 10.12.2010 р.

№ з/п	Українська назва	Латинська назва	H _c , м	D _c , см	P _к , м
1-3	Берека	<i>Sorbus torminalis</i> Crantz.	8-12	55-57	10×5; 10×7
4-5	Берека	<i>Sorbus torminalis</i> Crantz.	11-12	34-37	11×10
6	Береза повисла	<i>Betula pendula</i> Roth.	16-17	42	12×8
7-9	Береза повисла	<i>Betula pendula</i> Roth.	18-19	36-42	8×5
10	Бархат амурський	<i>Phellodendron amurense</i> Rupr.	14	27	7×5
11-14	Бундук канадський	<i>Gymnocladus dioica</i> (L.) C. Koch.	20-22	34-48	7×4; 7×7
15	В'яз голий	<i>Ulmus glabra</i> Huds.	18	89	20×15
16	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	13	44	10×10
17-57	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	17-18	80-89	20×15; 17×15
58-241	Горіх ведмежий	<i>Corylus colurna</i> L.	11-15	36-48	10×8; 12×9
242-312	Горіх ведмежий	<i>Corylus colurna</i> L.	9-12	17-30	5×4; 8×5
313-355	Груша звичайна сорт 'Глек'	<i>Pyrus communis</i> 'Glek'	15-18	45-55	10×6; 12×6
356	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	26	121	18×16
357	Каштан їстівний	<i>Aesculus carnea</i> Nayne	9-10	18-20	2×1,5
358-359	Клен гостролистий	<i>Acer platanoides</i> L.	15-18	72-90	14×12; 12×10
360-361	Клен-явір	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	17-22, 15	52-74	14×12; 8×5;
362	Клен польовий	<i>Acer campestre</i> L.	13	48	12×8
363-394	Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	17-18	40-59	11×8
395-406	Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	15-17	25-35	6×5
407-410	Липа пухнаста	<i>Tilia tomentosa</i> Moench.	8-15	40-60	7×5; 8×6
411-419	Псевдотсуга мензисова	<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirb.) Franco	16-19	25-35	7×6; 12×7
420-426	Туя західна	<i>Thuja occidentalis</i> L.	4-6	10-13	5×3; 4×4
427-436	Туя західна 'Рівновершинна'	<i>Thuja occidentalis</i> 'Fastigiata'	4-6	10-12	1×1; 1×0,8
437-438	Софора японська	<i>Stypholobium japonicum</i> L.	19-20	42-90	12×8
439-508	Сосна кримська	<i>Pinus palladiana</i> D. Don	19-22	50-72	17×15
509-510	Сосна європейська	<i>Pinus sylvestris</i> L.	19-20	50-60	16×10
511	Ялівець віргінський	<i>Juniperus virginiana</i> L.	14	28	5×5
512-513	Ялина звичайна	<i>Picea abies</i> L.	21-23	36-50	7×5; 9×7
514-518	Ялина звичайна	<i>Picea abies</i> L.	19-22	34-52	7×5; 12×10
519-529	Ялина звичайна	<i>Picea abies</i> L.	14-15	30-32	6×4
530-534	Ялина звичайна	<i>Picea abies</i> L.	17-19	52-60	9×6; 8×7
535-542	Ялина колюча 'Блакитна'	<i>Picea pungens</i> 'Glauca'	3-7	15-20	3×3; 4×4
543-547	Ялина колюча 'Блакитна'	<i>Picea pungens</i> 'Glauca'	9-11	22-27	5×3; 5×5
548-549	Ясен звичайний	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	14	40-48	14×10

Примітка: H_c – середня висота рослин, м; D_c – середній діаметр стовбура, см; P_к – середня проекція крони, м

З метою збереження вікових деревних рослин, що зростають на території адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва, необхідно:

- установити біля них відповідну табличку, на якій подано коротку інформацію про цю рослину (етикетка);
- провести, за потреби, комплексне лікування та намітити комплекс необхідних заходів з утримання рослин у подальші роки, занісши всю інформацію в електронний паспорт дерева.

Висновки: 1. Проведено інвентаризацію деревних рослин, які зростають на території адміністративної зони Уманського Національного університету садівництва. 2. Встановлено, що на цій території сьогодні зростає 549 деревних рослин з 18 родин, 23 родів. Загальна кількість таксонів – 25 (враховуючи 2 форми та 1 сорт). 3. Наведено дані з історії створення насаджень, їх якісного і кількісного складу.

Література

1. **Значение растений** в жизни человека. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ecology-portal.ru/publ/4-1-0-794>
2. **Чернова Н.М.** Екологія / Н.М. Чернова, А.М. Білова. – К. : Вид-во "Вища шк.", 1986. – 231 с.
3. **Косенко І.С.** Дендрологічний парк "Софіївка": 200 років / І.С. Косенко, Г.Ю. Храбан, В.В. Мітін, В. Ф. Гарбуз. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1996. – 188 с.
4. **Косенко І.С.** Дендрологічний парк "Софіївка" / І.С. Косенко : монографія. – Умань : Уманське вид.-полігр. підприємство, 2003. – 240 с.
5. **Анненков Н.И.** Ботанический словарь / Н.И. Анненков. – М., 1859. – 306 с.
6. **Голуб Н.П.** Декоративні рослини Уманського Державного аграрного університету. Дерева, кущі, ліани / Н.П. Голуб, Л.П. Ішук, Ю.А. Величко. – Умань : Вид-во "ВІЗАВІ", 2009. – 207 с.

Шемякин М.А., Витенко В.А., Шлапак В.П., Козаченко І.В., Тысячный О.П., Тышкевич О.В., Шевчук Л.П. История создания и инвентаризация древесных насаждений на территории административной зоны Уманского национального университета садоводства и пути их сохранения

Проведена инвентаризация древесных насаждений на территории административной зоны Уманского национального университета садоводства. Установлен таксономический состав древесных насаждений. Даны рекомендации по их сохранению.

Ключевые слова: инвентаризация древесных насаждений, таксономический состав, вековые растения, пути сохранения.

Shemiakin M.A., Vitenko V.A., Shlapak V.P., Kozachenko I.V., Tysiachny O.P., Tyshkevych O.V., Shevzyk L.P. The creation history and inventory of the plantation of trees on the territory of the administrative zone of Uman National university of horticulture means of maintenance

The plantations of trees on the territory of the administrative zone of Uman National University of Horticulture are inventoried. The taxonomic composition of the plantations of trees is established. Measures for maintenance of the plantations are suggested.

Keywords: inventory of plantations of trees, taxonomic composition, venerable plants, means of maintenance.